

Roman Karwacki

Niepokalana wzorem człowieka ukształtowanego przez Ducha Świętego

Salvatoris Mater 3/1, 52-62

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ogłaszając dogmat o niepokalanym poczęciu Najświętszej Maryi Panny Pius IX napisał w bulli *Ineffabilis Deus*, że czyni to „na chwałę Świętej i Niepodzielnej Trójcy”¹. Podobnie Sobór Watykański II rozdział VIII Konstytucji dogmatycznej o Kościele zatytułowany „Błogosławiona Maryja Dziewica Boża Rodzicielka w Tajemnicy Chrystusa i Kościoła” oraz całą Konstytucję *Lumen gentium* kończy słowami: „na chwałę Przenajświętszej i nierozdzielnej Trójcy”². Rozdział ten rozpoczyna się od przypomnienia tajemnicy Zbawienia, tajemnicy Trójjedynego Boga: *Bóg, najłaskawszy i najmądrzejszy, chcąc dokonać odkupienia świata, „gdy nastąpiła pełność czasu, zesłał Syna swego powstałego z niewiasty, (...) żebyśmy dostąpili przybrania za synów”* (Ga 4, 4-5). „On to dla nas ludzi i dla naszego zbawienia zstąpił z nieba. I za sprawą Ducha Świętego przyjął ciało z Maryi Dziewicy”³. *Maryja jest mianowicie Rodzicielką Syna Bożego,*

Ks. Roman Karwacki

Niepokalana wzorem człowieka ukształtowanego przez Ducha Świętego

SALVATORIS MATER
3(2001) nr 1, 52-62

*a przez to najbardziej umiłowaną córką Ojca i świętym przybytkiem Ducha Świętego*⁴. Maryja wolna od grzechu pierworodnego oraz od wszelkiego grzechu osobistego jest święta. Sobór Watykański II uczy: *Było zaś wolą Ojca miłosierdzia, aby Wcielenie poprzedziła zgoda Tej, która przeznaczona została na matkę, by w ten sposób, podobnie jak niewiasta przyczyniła się do śmierci, tak również niewiasta przyczyniła się do życia.* Odnosi się to szczególnie do Matki Jezusa, która wydała na świat samo Życie odradzające wszystko i obdarzona została przez Boga godnymi tak wielkiego zadania darami. Nic przeto dziwnego, że u świętych Ojców przyjął się zwyczaj nazywania Bogarodzicy całą świętą i wolną od wszelkiej zmazy grzechowej, jakby utworzoną przez Ducha Świętego i ukształtowaną jako nowe stworzenie. Ubogaconą od pierwszej chwili poczęcia blaskami szczególnej zaiste świętości Dziewicę z Nazaretu zwiastujący Anioł z polecenia Bożego pozdrawia jako «łaski pełną» (Łk 1, 28)⁵. Dogmat o niepokalanym poczęciu Najświętszej Maryi Panny ma wymiar trynitar-

podobnie jak niewiasta przyczyniła się do śmierci, tak również niewiasta przyczyniła się do życia. Odnosi się to szczególnie do Matki Jezusa, która wydała na świat samo Życie odradzające wszystko i obdarzona została przez Boga godnymi tak wielkiego zadania darami. Nic przeto dziwnego, że u świętych Ojców przyjął się zwyczaj nazywania Bogarodzicy całą świętą i wolną od wszelkiej zmazy grzechowej, jakby utworzoną przez Ducha Świętego i ukształtowaną jako nowe stworzenie. Ubogaconą od pierwszej chwili poczęcia blaskami szczególnej zaiste świętości Dziewicę z Nazaretu zwiastujący Anioł z polecenia Bożego pozdrawia jako «łaski pełną» (Łk 1, 28)⁵. Dogmat o niepokalanym poczęciu Najświętszej Maryi Panny ma wymiar trynitar-

¹ PIUS IX, Bulla *Ineffabilis Deus* (8.12.1854); DS 2803; BF VI, 89.

² LG 69.

³ TAMŻE, 52.

⁴ TAMŻE, 53.

⁵ TAMŻE, 56.

ny, odnosi się bowiem do tajemnicy Trójjedynego Boga. Maryja wybrana i obdarowana przez Boga znajduje się w centrum tajemnicy miłości Bożej. R. Laurentin pisze: *Pod abstrakcyjną szatą definicji dogmatycznej, w której wszelkie słowa są wyważone (aby odpowiedzieć lub nie odpowiedzieć na mnóstwo złożonych zagadnień), trzeba odkryć serce tajemnicy. Jest to tajemnica miłości, miłości Bożej, która w przeciwieństwie do naszej nie zależy od swego przedmiotu, lecz go tworzy i rozwija bez ograniczeń. W centrum zestarzałego świata Bóg podejmuje dzieło tworzenia u samego źródła. Czyni Maryję najmilszą, najbardziej pociągającą ze stworzeń. W Niej Bóg może, bez żadnego kompromisu z grzechem, ustanowić swe mieszkanie. Niepokalane Poczęcie jest triumfem łaski Bożej: Sola gratia*⁶. Słowo, które było u Boga i było Bogiem (por. J 1, 1), stało się Ciałem za sprawą Ducha Świętego i Jezus Chrystus narodził się z Maryi. Dokonało się to w prawdziwej świętości i wszechogarniającej miłości.

1. Święty przybytek Ducha Świętego

W języku Pisma świętego „świętość” oznacza na pierwszym miejscu wyodrębnienie z obszaru świeckości i przynależność do Boga. Liturgia Kościoła odnosi do Maryi słowa *Księgi Przypowieści*: *Pan mnie stworzył, swe arcydzieło, jako początek swej mocy, od dawna, od wieków jestem stworzona, od początku, nim ziemia powstała. Przed oceanem istnieć zaczęłam, przed źródłami pełnymi wody; zanim góry zostały założone, przed pagórkami zaczęłam istnieć; nim ziemię i pola uczynił - początek pyłu na ziemi. Gdy niebo umacniał, z Nim byłam gdy kreslił sklepienie nad bezmiarem wód, gdy w górze utwierdzał obłoki, gdy źródła wielkiej otchłani umacniał, gdy morzu stawiał granice, by wody z brzegów nie wyszły, gdy kreslił fundamenty pod ziemię. Ja byłam przy Nim mistrzynią, rozkoszą Jego dzień po dniu, cały czas igrając przed Nim* (Prz 8, 22-30). Pismo święte Nowego Testamentu widzi w Maryi „uzdolnione” stworzenie Boże⁷. Potwierdza to Łk 1, 28: *Bądź pozdrowiona, pełna łaski, Pan z Tobą*. Maryja została wybrana przez Boga, ponieważ Bóg przeznaczył Ją na Matkę Odkupiciela⁸. W ta-

⁶ R. LAURENTIN, *Matka Pana. Krótki traktat teologii maryjnej*, Warszawa 1989, 173.

⁷ Por. F. COURTH, *Mariologie - Maria, die Mutter des Christus*, w: *Glaubenszugänge*, red. W. BEINERT, Paderborn 1995, 359.

⁸ *Macierzyństwo to nie tylko jest jedyną i niepowtarzalną w dziejach rodu ludzkiego godnością, ale także jedynym co do swej głębi i co do swego zasięgu uczestnictwem w Boskim planie zbawienia człowieka przez Tajemnicę Odkupienia*. RH 22.

jemnicy Odkupienia i w tajemnicy Chrystusa Maryja jest obecna już „przed założeniem świata”, jako Ta, którą Ojciec „wybrał” na Rodzicielkę swego Syna we Wcieleniu - a wraz z Ojcem wybrał Ją Syn i odwiecznie zawierzył Duchowi świętości⁹. Ścisły związek Bożego macierzyństwa Maryi ze świętością Boga stanowi stały element refleksji teologicznej. Wielowiekową pracę teologiczną w tym zakresie Pius IX podsumował w bulli *Ineffabilis Deus* definiującej dogmat o niepokalanym poczęciu Maryi. Papież napisał: *Nieustannie tedy wysławiano Bogurodnicę tytułami: lilia między cierniami, rola nigdy nie tknięta, dziewicza, nienaruszona, niepokalana, zawsze błogosławiona i wolna od wszelkiej skazy grzechowej, ta, z której utworzony został nowy Adam. Innym razem Maryja jest nazywana nienagannym, najjaśniejszym i najprzyjemniejszym niewinności, nieśmiertelności i wszelkich rozkoszy rajem zaszczerpionym przez samego Boga i uchronionym przeciwko wszelkim jadowitemu węża zasadzkom, nazywana jest Ona stale niewiędnącym drzewem, którego robak grzechu nigdy nie stoczy, to znów źródłem nigdy nie zamąconym i naznaczonym mocą Ducha Świętego, to znów najbardziej Boską świątynią, skarbem nieśmiertelności lub jedną i jedyną córką nie śmierci, lecz życia, nie gniewu, lecz łaski latoroślą, która zieleniąc, dzięki specjalnej Opatrzności ponad stałymi powszechnymi prawami zakwitła z korzenia zepsutego i zatrutego*¹⁰.

W liturgii, zwłaszcza w liturgii Uroczystości Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, znakomicie ukazany jest ten nierozzerwalny związek Bożego macierzyństwa Maryi i świętości Boga. Najpierw wyraża to kolekta: *Boże, Ty przez Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Dziewicy przygotowałeś swojemu Synowi godne mieszkanie i na mocy zasług przewidzianej śmierci Chrystusa zachowałeś Ją od wszelkiej zmyzy, daj nam za Jej przyczyną dojść do Ciebie bez grzechu*, a następnie prefacja: *Ty zachowałeś Najświętszą Maryję Pannę od zmyzy grzechu pierwotnego i obdarzyłeś pełnią łaski, aby Ją przygotować na godną Matkę Twojego Syna. Ona jest wizerunkiem Kościoła, niepokalanej i jaśniejącej pięknnością Oblubienicy Chrystusa. Maryja, najczystsza Dziewica, wydała na świat Syna, który jako Baranek bez skazy zglądził nasze grzechy. Wybrana ze wszystkich wyprasza łaskę Twojemu ludowi i jest dla niego wzorem świętości*.

Świętość Boga wymaga bezwzględnej świętości Maryi. W Niej bowiem staje się On obecny. Maryja jest Świątynią, w której przez

⁹ RM 8.

¹⁰ PIUS IX, Bulla *Ineffabilis Deus*, cyt. za: W. PIETKUN, *Maryja Matka Chrystusa. Rozwój dogmatu maryjnego*, Warszawa 1954, 120-121.

Wcielenie dokonują się zaślubiny Boskości z człowieczeństwem. Ona jest nową świątynią Boga, w której Bóg zawiera nowe Przymierze z ludźmi. Niepokalane poczęcie Maryi to wymóg Boga Trzykroć Świętego¹¹. Maryja jest „cała święta”, gdyż od początku była „świętym przybytkiem” Ducha Świętego. On Ją uczynił Świątynią¹².

Maryja została uświęcona w pierwszym momencie swego istnienia, gdyż została wybrana, aby być Matką Syna Bożego. Niepokalane poczęcie nie oznacza jednak wyjęcia Maryi spod powszechnego odkupienia. Jak uczy Sobór Watykański II jest odkupiona w sposób wznioślejszy ze względu na zasługi Syna swego i obdarzona najwyższą godnością – Bożego macierzyństwa. Stąd też jest umiłowaną córą Ojca i świętym przybytkiem Ducha Świętego. Dar tak wyjątkowej łaski wynosi Ją ponad wszystkie stworzenia: ziemskie i niebieskie¹³. W Maryi zasługi Jezusa Chrystusa uprzedzają zaciągnięcie grzechu pierworodnego. Jan Paweł II mówi, że Maryja jest szczytem odkupienia i jego najdoskonalszym owocem. Jest „pierwszą odkupioną” ze względu na zasługi Chrystusa, Syna Bożego i Jej Syna¹⁴. Dlatego w Maryi nie ma odległości czasowej między poczęciem a uświęceniem. Została Ona uświęcona i odnowiona całkowicie. Jako potomek Adama nie znajduje się jednak poza odkupioną ludzkością. Jako odkupiona w Jezusie Chrystusie jest uświęcona przez Ducha Świętego i staje się uczestniczką tej samej natury Bożej, co odkupieni ludzie¹⁵. Maryja, Niepokalana, Wszystka Święta, jest dla grzeszników znakiem łaski wybrania, powołania i świętości.

Wyznając wiarę słowami *Symbolu Apostolskiego* (Skład Apostolski) mówimy: *wierzę [...] i w Jezusa Chrystusa [...], który się poczył z Ducha Świętego, narodził się z Maryi Dziewicy*, a wyznając wiarę słowami *Symbolu Konstantynopolańskiego* mówimy: *wierzę [...] i w jednego Pana Jezusa Chrystusa [...] On to dla nas ludzi i dla naszego zbawienia zstąpił z nieba i za sprawą Ducha Świętego przyjął ciało z Maryi Dziewicy i stał się człowiekiem (Credo mszalne)*. To wyznanie wyrasta z Objawienia. Pismo święte Nowego Testamentu świadczy o tym na wielu miejscach. Anioł Boży, Gabriel, zwiastując Boże macierzyństwo mówi do Maryi: *Duch Święty zstąpi na Ciebie i moc Najwyższego osłoni Cię. Dlatego też Święte, które się narodzi, będzie na-*

¹¹ Por. A. MARTINEZ SIERRA, *Znaczenie Niepokalanej dla naszych czasów*, „Communio” 20(2000) nr 6, 29.

¹² Por. II SYNOD PLENARNY KOŚCIOŁA W POLSCE, *Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 2, 442.

¹³ Por. LG 53.

¹⁴ Por. JAN PAWEŁ II, *Przemówienie do Kardynałów i Kurii Rzymskiej* (23.12.1982), „L'Osservatore Romano” 4(1983) nr 1, 7.

¹⁵ Por. A. MARTINEZ SIERRA, *Znaczenie Niepokalanej...*, 30.

zwane Synem Bożym (Łk 1, 35). Duch Święty zstępuje na Maryję. Maryja staje się Matką Bożą, „Theotokos”. Stąd Elżbieta przy nawiedzeniu jej przez Maryję nazywa Ją „Matką Pana” (Łk 1, 43). Maryja przychodzi do Elżbiety jako „napęczniona Duchem Świętym”¹⁶, jako „Pneumatofora” - jak chętnie nazywa Ją Kościół wschodni. To przy spotkaniu z Maryją „Duch Święty napęcił Elżbietę” (Łk 1, 41). I w Duchu Świętym Elżbieta rozpoznała w Maryi „Theotokos”: *a skądże mi to, że Matka mojego Pana przychodzi do mnie?* (Łk 1, 43).

Maryja, „pełna łaski”, „Wszystka Święta”, na którą, według słowa anioła, Duch Święty zstąpił we wcieleniu Syna Bożego i nigdy Jej nie opuścił, jest Świątynią Ducha Świętego. Od wcielenia Syna Bożego Maryja jest napęczniona Duchem Świętym. Duch Święty żyje w Niej, obdarzając Ją swoimi darami. Według słów Ireneusza (†202), podczas zwiastowania Duch Święty oczyścił Maryję¹⁷, Grzegorz z Nazjanzu (†390) twierdzi, że Wcielenie Syna Bożego jest także uświęceniem Maryi¹⁸. Natomiast Sofroniusz z Jerozolimy (†638) wkłada w usta zwiastującego anioła następujące słowa: *Przed Tobą było z pewnością wielu świętych ludzi. Nikt jednak nie był tak pełny łaski jak Ty, nikt bardziej od Ciebie błogosławiony; nikt nie został tak uświęcony, nikt tak wyniesiony; tylko Ty jedna zostałeś już wcześniej oczyszczona [...]. Na Ciebie Niepokalana zstąpi Duch Święty, większą jeszcze obdarzy czystością i da Ci moc noszenia owocu Twojego żywota*¹⁹.

Duch Święty ukształtował Maryję, aby mogła przyjąć Syna Bożego. Podkreślają to Ojcowie Kościoła. Według Jakuba z Sarug (V-VI wiek) dzięki temu, że Duch Święty uświęcił Maryję i zamieszkał w Niej, uczynił Ją czystą i błogosławioną, jak pierwszą Ewę, zanim jeszcze z nią rozmawiał wąż. To od Ducha Świętego otrzymała Maryja „piękność starożytną”, którą pierwotnie miała Ewa. Duch Święty utworzył Maryję w tym stanie, w jakim zostali stworzeni Ewa i Adam, zanim zgrzeszyli [stan pierwotnej sprawiedliwości] i zamieszkał w Maryi²⁰. Jan Damasceński (†750), zwracając się do Maryi, mówi: *Ty żyłaś w komnacie Ducha i ustrzegłaś się skazy, aby zostać Oblubienicą i Matką Boga*²¹. Natomiast German z Konstantynopola (†733)

¹⁶ ORYGENES, *In Lucam homilia VII, 2.*

¹⁷ IRENEUSZ, *Adv. haer. III, 33, 11.*

¹⁸ GRZEGORZ Z NAZJANZU, *Oratio 38, 12.*

¹⁹ SOFRONIUSZ Z JEROZOLIMY, *Or. II in Annunt. 25; 43.*

²⁰ Por. G.M. BARTOSIK, *Przybytek Ducha Świętego. Relacja Duch Święty - Maryja według Pisma świętego i Ojców Kościoła*, w: *Duch Święty a Maryja*, red. S.C. NAPIORKOWSKI, T. SIUDY, Częstochowa 1999, 53.

²¹ JAN DAMASCENSKI, *Homilia I in Nativitatem BMV, 3*, cyt. za: G.M. BARTOSIK, *Przybytek Ducha Świętego...*, 54.

mówi w homilii o poświęceniu Maryi: *Ta, która ma być mieszkaniem Świętego, w niewinnym i młodym wieku przez Ducha Świętego poświęcona, cudownie wyniesiona ponad Cherubinów, umieszczona zostaje święcie i chwalebnie w miejscu Najświętszym*²². O uświęceniu Maryi przez Ducha Świętego podobnie uczą inni Ojcowie, jak: Cyryl Jerozolimski (†387)²³, Hilary z Poitiers (†367)²⁴, Grzegorz z Nazjanzu (†390)²⁵, Antypater z Bostry (†457)²⁶.

„Wszystka Święta” była godna począć i porodzić Tego, który był bez grzechu - jak podkreśla św. Augustyn. Uświęcenie Maryi, według Anzelma z Canterbury, a następnie Tomasza z Akwinu, wypływa z przeniknięcia Jej łaską w samym początku Jej egzystencji²⁷. Maryja jest „Pełna łaski”, „Wszystka Święta”, to znaczy od początku i w każdym wymiarze.

Biblijno-patrystyczne podstawy teologicznej refleksji na temat świętości Maryi Paweł VI krótko zestawia w adhortacji apostołskiej *Mariialis cultus: Teologiczne dociekanie, i sama święta liturgia pokazały, iż uświęcające działanie Ducha Świętego w Dziewicy Nazaretąńskiej jest szczytowym momentem Jego poczynañ w historii zbawienia. Tak np. święci Ojcowie i pisarze kościelni działaniu Ducha Świętego przypisali świętość Maryi od samego Jej początku, nazywając Ją mianowicie przez Niego „jakby [...] utworzoną i ukształtowaną jako*

²² GERMAN Z KONSTANTYNOPOLA, *Homilia I in Praesentationem BMV 2*, cyt. za: G.M. BARTOSIK, *Przybytek Ducha Świętego...*, 55.

²³ *Zacieniła Ją moc Najwyższego i Duch Święty zstąpił na Nią i uświęcił Ją, aby poczęła Tego, przez którego wszystko się stało.* CYRYL JEROZOLIMSKI, *Catecheses 17, 6*, cyt. za: B. KOCHANIEWICZ, *Patrystyczna interpretacja Łk 1, 35 i jej pneumatologiczno-mariologiczne implikacje*, w: *Duch Święty a Maryja...*, 39. A także: *Duch Święty zstępując na Maryję, uświęcił Ją do tego stopnia, aby mogła przyjąć Tego, przez którego wszystko zostało stworzone oraz Bez skazy i bez grzechu jest narodzenie (Jezusa przez Maryję). Gdzie tchnie Duch Święty, tam zostaje usunięte wszelkie skażenie. Bezgrzeszne zatem było ludzkie narodzenie Jednorodzonego z Dziewicy.* TAMZE, 12, 32 i 17, 6, cyt. za: G.M. BARTOSIK, *Przybytek Ducha Świętego...*, 57.

²⁴ *Duch Święty, przybywając z wysoka, uświęcił wewnątrz Dziewicy i tchnął na nie, ponieważ Duch tchnie tam, gdzie chce, zmieszał się z naturą ciała ludzkiego.* HILARY Z POITIERS, *De Trinitate 2, 26*, cyt. za: G.M. BARTOSIK, *Przybytek Ducha Świętego...*, 57.

²⁵ *Chrystus staje się człowiekiem we wszystkim, z wyjątkiem grzechu: poczęty z Dziewicy, oczyszczonej uprzednio (prokathartesis) w duszy i w ciele przez Ducha Świętego.* GRZEGORZ Z NAZJANZU, *Orationes 38*, cyt. za: G.M. BARTOSIK, *Przybytek Ducha Świętego...*, 57.

²⁶ *Duch Święty zstąpi na Ciebie. Dlaczego zstąpi Duch Święty? Ponieważ jesteś święta, ale musisz stać się jeszcze bardziej święta. Kiedy bowiem cieśla bierze drewno lub kowal żelazo, oczyszcza je (katarei) i czyni je bardziej odpowiednim do dzieła sztuki. Tak i Ty, jesteś Dziewicą, ale musisz stać się jeszcze bardziej świętą, aby począć Świętego.* ANTYPATER Z BOSTRY, *Homilia in Annuntiationem 8*, cyt. za: G.M. BARTOSIK, *Przybytek Ducha Świętego...*, 57.

²⁷ Zob. F. COURTH, *Mariologie – Maria...*, 360-361.

nowe stworzenie”. Gdy rozważali słowa Ewangelii „Duch Święty zstąpi na Ciebie i moc Najwyższego osłoni Cię” (Łk 1, 35) i „Maryja (...) znalazła się brzemienną za sprawą Ducha Świętego: (...) albowiem z Ducha Świętego jest to, co się w Niej poczęło” (por. Mt 1, 18. 20) - w interwencji Ducha Świętego widzieli działanie, które poświęciło i uczyniło płodnym dziedzictwo Maryi, a Ją samą zmieniło w „Pałac Króla” lub „Komnatę Słowa”, w „Świątynię” lub „Przybytek Pana”, „Arkę Przymierza”, lub „Uświęcenia”. Tytuły te tchną duchem samej świętej Biblii. Gdy zaś pisarze jeszcze bardziej zgłębiali tajemnicę Wcielenia, dostrzegali w tym tajemniczym związku pomiędzy Duchem Świętym i Maryją coś oblubieńczego, co Prudencjusz w poetycki sposób tak opisuje: „Nieposlubiona Dziewica zostaje poslubiona Duchowi”, i nazwali Ją „Świątynią Ducha Świętego”, podkreślając tym wyrażeniem świętą naturę Dziewicy, która stała się trwałym mieszkaniem Ducha Bożego. Gdy nadto badali naukę o Pocieszycielu, poznali, iż z Niego jak ze źródła, wypłynęła pełnia łaski (por. Łk 1, 28) i bogactwo darów, przyczyniając się do Jej uszlachetnienia. Dlatego Duchowi Świętemu przypisali wiarę, nadzieję i miłość, które ożywiały serce Najświętszej Dziewicy; siłę umacniającą Jej posłuszeństwo woli Bożej; męstwo, które podtrzymywało Ją cierpiącą pod krzyżem; następnie w przepowiedni Maryi (por. Łk 1, 46-55) zauważyli szczególny wpływ tego Ducha, który niegdyś mówił przez proroków. Wreszcie, przypatrując się Matce Jezusa przebywającej w Wieczerniku, gdzie Duch Święty zstąpił na niedawno narodzony Kościół (por. Dz 1, 12-14); (Dz 2, 1-4), wzbogacili w nowe pojęcia prastary temat Maryja-Kościół; a nade wszystko błagali o wstawienictwo Dziewicy, by od Ducha Świętego otrzymali moc zrodzenia Chrystusa we własnych duszach, o czym zaświadcza św. Ildelfons w pewnej modlitwie, która wyróżnia się zarówno treścią, jak i wewnętrzną siłą prośby: „Proszę Cię, proszę Cię, Panno święta, bym posiadał Jezusa z tego Ducha, z którego Ty zrodziłaś Jezusa. Oby dusza moja otrzymała Jezusa przez tego Ducha, przez którego Twoje łono poczęło tegoż Jezusa. (...) Obym miłował Jezusa w tym Duchu, w którym Ty uwielbiasz Go jako Pana, patrzysz na Niego jako na Syna”²⁸.

²⁸ MC 26. Paweł VI, odwołując się do nauczania następujących Ojców i pisarzy kościelnych: AMBROŻY, *De Spiritu Sancto* II, 37-38; III, 79-80; TENZE, *O wierze* IV, 9; KASJAN, *O Wcieleniu Pańskim* II, II; BEDA, *Homilia* I, 3; AMBROŻY, *De institutione virginis* XII, 79; XVII, 105 i 346; TENZE, *List 30*, 3 i 42, 7, 63, 33, 1107 i 1175; TENZE, *Wyjaśnienie Ewangelii według Łukasza* X, 132, II, 23 i 27-28; PROKLUS KONSTANTYNOPOLITAŃSKI, *Mowa* I, 3 II, 6 i 700, V, 3; BAZYLI SELEUCENSKI, *Mowa* IV, XXXIX; ANDRZEJ KRETEŃSKI, *Mowa* IV, V; GERMAN KONSTANTYNOPOLITAŃSKI, *Mowa* III, 15; HIERONIM, *Przeciw Jowinianowi* I, 33; SEDULIUS, *Hymn A solis*

Maryja, pełna łaski, zajmuje określone miejsce w Bożym planie zbawienia, albowiem *gdy [...] nadeszła pełnia czasu, zesłał Bóg Syna swego, zrodzonego z niewiasty, zrodzonego pod Prawem, aby wykupił tych, którzy podlegali Prawu, abyśmy mogli otrzymać przybrane synostwo. Na dowód tego, że jesteście synami, Bóg wysłał do serc naszych Ducha Syna swego, który woła: Abba, Ojcze!* (Ga 4, 4-6). W wymiarze zbawczym należy odczytywać nowotestamentowe perykopy maryjne, których perspektywa pneumatologiczna prowadzi do dostrzeżenia w zwiastowaniu antycypację Pięćdziesiątnicy. Pismo święte Nowego Testamentu posługuje się tymi samymi określeniami: przy zwiastowaniu *Duch Święty zstąpi na Ciebie* (Łk 1, 35), przy zapowiedzi Pięćdziesiątnicy *Duch Święty zstąpi na was* (Dz 1, 8). W Duchu Świętym Maryja wypowiada swoje *fiat* i z Ducha Stworzyciela poczyną się w Niej Święte, Syn Boży, Jezus, Zbawiciel (por. Łk 1, 38. 35). W Duchu Świętym, „który mówił przez Proroków”, Maryja wypowiada hymn *Magnificat* (por. Łk 1, 46-55). W Duchu Świętym trwa Maryja na modlitwie we wspólnocie Wieczernika, oczekując spełnienia Jezusowej obietnicy w dniu Pięćdziesiątnicy (por. Dz 1, 13-14). Natchnienie Ducha Świętego daje Jej zrozumienie tajemnicy Bożej (por. Łk 2, 13). Również wniebowzięcie Maryi jest dziełem Ducha Świętego, Ożywiciela, który wskrzesza ciała i czyni je nieśmiertelnymi (por. 1 Kor 15, 42-45). Albowiem Maryja jest całkowicie skierowana do Ducha Świętego. Jest Ona świadkiem, znakiem i miejscem oraz ikoną i żywą Świątynią Ducha Świętego²⁹. Określenie „Świątynia” (*templum, sanctuarium, sacrarium*) Ducha Świętego uwypukla więź obecności, miłości i współpracy, jaka

ortus cardine, 13-14; Hymn *Acathistos* strofa 23: wyd. I.B. Pitra, *Analecta Sacra* I, 261; JAN DAMASCENSKI, *Mowa* IV, 6 i 10; SEWERYN ANTOCHENSKI, *Homilia* 57; HEZYCHIUSZ JEROZOLIMSKI, *Homilia o Najświętszej Bożej Rodzicielce Maryi*: PG 93, 1464; CHRZYŹP JEROZOLIMSKI, *Modlitwa do Najświętszej Bożej Rodzicielki Maryi* 2; IZYDOR, *O pochodzeniu i śmierci Ojców* LXVII, 111; ILDEFONS, *O trwałym dziewictwie Najświętszej Maryi* X, XII; BERNARD, *Na wniebowzięcie Najświętszej Maryi*, *Mowa* IV, 4; TENŹE, *Na narodzenie Najświętszej Maryi Panny*: TAMŹE, 442; TENŹE, *In laudibus Virginis Matris*, *Homilia* IV; PIOTR DAMIAN, *Święte pieśni i modlitwy* II, *Modlitwa do Boga Syna*; Antyfona *Beata Dei Genitrix Maria: Corpus antiphonalium officii*, wyd. R.J. Hesbert, Rzym 1970, t. IV, n. 6314, 80; PAWEŁ DIAKON, *Homilia* I; EADMERUS KANTUARYJSKI, *O dostojństwie Dziewicy Maryi* IV-V, VII; ORYGENES, *Homilia do Łukasza* VII, 3; CYRYL ALEKSANDRYJSKI, *Komentarz do proroka Aggeusza* XIX; SEVERIANUS CABALENSIS, *In mundi creationem oratio* VI, 10; ANTIPATER BOSTRENSIS, *Homilia na zwiastowanie Najświętszej Bożej Rodzicielki* 16; AMADEUSZ ŁOZANNENSKI, *O Maryi Dziewiczej Matce*, *Homilia* VII.

²⁹ Por. JAN PAWEŁ II, *Maryja - najznakomitszy członek Kościoła* (30.07.1999), „L'Osservatore Romano” 18(1999) nr 10, 43.

łączy Maryję z Duchem Świętym³⁰. Maryja jest pełna obecności Ducha Świętego³¹. W Maryi Duch Święty dopełnia mocy swojej obecności Pana i Ożywiciela (*Dominum et vivificantem*).

2. Naczynie miłości Bożej

Boże macierzyństwo Maryi jest najwyższą i niepowtarzalną godnością jakiej dostąpił człowiek³². Zaś Duch Święty, ten sam, który zstąpił na Maryję w zwiastowaniu (por. Łk 1, 35) rozlewa miłość w sercach naszych (por. Rz 5, 5; 8, 12-1; 1 Kor 12, 13). Jest to miłość, która nie gaśnie u stóp krzyża (por. J 19, 25-27), choć serce przenika miecz boleści, by na jaw wyszły zamysły serc wielu (por. Łk 2, 35).

Miłość Boża jest odwiecznym fundamentem Bożego planu zbawienia. Pius IX, ogłaszając dogmat o niepokalanym poczęciu Najświętszej Maryi Panny, napisał w bulli *Ineffabilis Deus*, że Bóg umiłował Maryję miłością wyższą niż kogokolwiek ze stworzeń, w Niej samej znalazł najpełniejsze upodobanie. Stąd też obsypał Ją większymi niż jakiegokolwiek ze swych stworzeń darami. I tylko Ona jedna z ludzi ustawicznie była wolna od jakiegokolwiek skazy grzechowej, „cała piękna i doskonała” ustępuje niewinnością i świętością tylko Bogu³³.

W tajemnicy Niepokalanej i Bożego macierzyństwa włączonej w misterium Wcielenia mówi Bóg, jakże wymownie, o swojej miłości. W tajemnicy Wcielenia Maryja jest także słowem miłości, jak to ujmuje K. Rahner: *Kiedy Bóg miłuje tak bardzo Maryję, obejmując całą Jej egzystencję od samego początku, to my także stajemy się przedmiotem tej wielkiej miłości. Albowiem Bóg umiłował tak bardzo Maryję właśnie dlatego, że chciał, by Jego Syn był człowiekiem i Odkupicielem w łonie wspólnoty ludzi, do których my także należymy, i chciał, by przez odkupienie ludzi została nam dana realna gwarancja, iż Jego łaska jest potężniejsza od naszej winy. W ten sposób objawia się w Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Dziewicy to, że Bóg kocha człowieka³⁴.*

³⁰ Por. W. SIWAK, *Maryja a Trójca Święta w misterium Wcielenia*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 2, 300; P. LISZKA, *Duch Święty, który od Ojca (i Syna) pochodzi*, Wrocław 2000, 291.

³¹ Zob. R. LAURENTIN, *Matka Pana...*, 150.

³² Por. RH 22.

³³ Por. PIUS IX, Bulla *Ineffabilis Deus*, cyt. za: W. PIETKUN, *Maryja Matka Chrystusa...*, 110.

³⁴ Cyt. za: A. MARTINEZ SIERRA, *Znaczenie Niepokalanej...*, 26.

Duch Święty, Duch Miłości, Pan i Ożywiciel, czyni Maryję naczyniem miłości Bożej, skłania Jej miłość nie tylko ku Synowi, ale i ludziom. Serce Maryi jest po macierzyńsku niewyczerpane. Kościół uczy się od Maryi miłości do każdego człowieka³⁵. Miłość Boża, którą Duch Święty rozlewa w sercach, jest ikoną odwiecznej miłości Ojca.

Maryja jako naczynie i znak miłości Bożej przypomina i ukazuje miłość Boga w wieloraki sposób objawioną i uobecnioną w dziejach oraz wzywa do uczestnictwa w miłości Bożej rozlanej w sercach ludzkich za sprawą Ducha Świętego³⁶. Maryja bowiem jest wzorem otwarcia się na przyście Ducha Świętego oraz na Jego działanie w człowieku. Ta właśnie miłość Boża rozlana w sercach ludzkich przez Ducha Świętego, który został nam dany, czyni nas dziećmi Bożymi i uczestnikami Bożej chwały.

Apostoł Paweł poznał w tajemnicy Chrystusa odwieczny plan zbawienia, którego jedynym fundamentem jest miłość Boga do ludzi. Ta odwieczna miłość jaśnieje w niepokalanym poczuciu Maryi. Ta miłość ukryta od wieków w sercu Ojca, zaczyna się objawiać w czasie przez niepokalane macierzyństwo Maryi, stanowiące integralną część tajemnicy Odkupienia³⁷. Jak pisze L. Balter: *Maryja, jako ta pierwsza po Chrystusie, ucieleśniona miłość matczyna, „cierpliwa jest, łaskawa jest”. Nikomu „nie zazdrości, nie szuka poklasku, nie unosi się pychą; [...] nie szuka swego, nie unosi się gniewem, nie pamięta złego; nie cieszy się z niesprawiedliwości, lecz współweseli się z prawdą. Wszystko znosi, wszystkiemu wierzy, we wszystkim pokłada nadzieję, wszystko przetrzyma” (1 Kor 13, 4-7). Ona też w niczym „nigdy nie ustaje”, bo jest „największa” (1 Kor 13, 8. 13) w tym wszystkim, co Boskie i ludzkie*³⁸.

Maryja, Niepokalana, Boża Rodzicielka, „pełna łaski”, „Wszystka Święta”, Świątynia i Oblubienica Ducha Świętego, Słowo Miłości jest znakiem i wzorem otwarcia na przyście Ducha Świętego i poddania się Jego działaniu

Ks. dr hab. Roman Karwacki
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego (Warszawa)

ul. Floriańska 5
PL - 08-110 Siedlce

³⁵ Por. RH 22.

³⁶ Por. K. PEK, *Per Spiritum ad Mariam*, Lublin 2000, 92.

³⁷ Por. A. MARTINEZ SIERRA, *Znaczenie Niepokalanej...*, 27.

³⁸ L. BALTER, *Boże Macierzyństwo Maryi*, „Communio” 20(2000) nr 6, 81.

L'Immacolata modello dell'uomo plasmato dallo Spirito Santo

(Riassunto)

L'autore affronta il problema della relazione tra lo Spirito Santo e Maria nel mistero della sua santità. Dall'inizio della sua esistenza Maria è stata piena di grazia e in questo modo preparata alla maternità divina. Il autore mette in evidenza l'eccezionale azione dello Spirito Santo in Maria, particolarmente nel mistero dell'immacolata concezione, facendo un costante riferimento all'insegnamento dei Padri e del Magistero della Chiesa. La Vergine Maria appare davanti all'uomo di oggi come una „creatura nuova”, „dallo Spirito Santo quasi plasmata” (cf. LG 56).